

---

Др Томислав БУРИЋ

**ПСИХОЛОШКИ ПРОФИЛ ДРАГОЈЛА ДУДИЋА НА ОСНОВУ  
ЊЕГОВОГ „ДНЕВНИКА 1941.”**

У В О Д

Драгојло Дудић, као што је познато, уз активно учешће у народноослободилачком покрету написао је и *Дневник* у којем су, између осталог описане борба и живот Колубарске чете Ваљевског одреда, а делимично и других малих јединица у овом устаничком делу Србије. *Дневник 1941.* је писао скоро сваки дан у току августа, септембра, октобра и прве половине новембра 1941. године. Он представља значајан документ о устанку против немачких фашистичких окупатора у Србији. Број забележених чињеница је велики и оне се могу посматрати са различитих аспеката и користити у различите сврхе.

Пошто је кроз *Дневник*, упоредо са описом борбеног пута Ваљевског НОП одреда, описана и активност једног од њених оснивача и руководиоца, Драгојла Дудића — Чиче, то ћемо на основу забележених чињеница покушати да скицирамо најбитније особине његовог аутора. Пре него што саопштимо резултате, нужно је да се осврнемо на сам метод и његову примену у овом случају.

*Дневник* Драгојла Дудића је један облик методе посматрања и спонтаног односно слободног записивања опажених догађаја и доживљаја. С обзиром да подаци из *Дневника* треба да послуже у научне сврхе, неопходно је и сада и убудуће применити поступке историографске критике и поређења (компарације) резултата проучавања различитих извора тако да усвојимо као тачно само оно што је у више махова јасно и недвосмислено потврђено. Интердисциплинарни приступ у овоме има незаменљиву улогу.

Ми ћемо сагледати *Дневник* кроз неколико правила психолошке методе. Прво, Драгојло Дудић добро познаје област коју посматра и описује, јер и сам учествује у догађајима. Он упоређује резултате каснијих посматрања са претходним, бележи и најситније проблеме чете, који само изгледају да су ситни, а, у ствари, значајни су за решавање текућих војнополитичких проблема и важни за историју наше борбе за слободу као чињенице. Друго важно правило којег се

аутор придржавао је бележење у дневник догађаја у току самог посматрања или одмах по завршеном посматрању, свестан да се многи догађаји могу заборавити и преиначити ако од појаве до регистравања протекне дуже времена. Зато је Дневник водио скоро сваки дан.

Следеће правило којег се аутор Дневника строго придржавао је бележење само оног што има карактер прецизног описа, а не тумачења. Он, на пример, бележи тачно време догађаја, датум и час, имена људи, документа, број пушака, мунџије, појединих врста намирница, износе новца и шта је све непријатељ, коме и где спалио и уништио, што је, као документ, доступно провери. Ако неге и постоје тумачења и објашњења, она су обично одвојена од описа. Тамо где није сигуран, употребљава изразе вероватноће и уверења других. У Дневнику се јасно види да аутор доста прецизно коментарише услове и целокупну ситуацију која доводи до реакција појединаца и група за време устанка. Он, на пример, зна зашто групице сељака, у почетку рата, не приступају одмах одреду, него чекају „кад буде време”, зашто једна чета није опалила ниједан хитац а требало је; зашто неки пију, краду, убијају, пљачкају.

Дневник није писан према припремљеном плану тако да се у њему могу јасно раздвојити војне акције, морално-политичко оспособљавање јединице, позадинско обезбеђење, културно-уметничке активности, стварање и деловање нове народне власти што метода дневника захтева. Али овај недостатак није тако значајан, јер се накнадно, помоћу класификације може доћи до ових и других целина, а можда би се, да је то било учињено, разделила природна целина и текст учинио неинтересантним. Треба још рећи да је аутор водио дневник у тешким ратним условима. Његови најближи сарадници знали су да се води дневник и то сазнање могло је утицати на повећавање напора и уопште као стимулативно средство у вођењу и постизању успеха у војнополитичким акцијама.

Дневник Драгојла Дудића остварен је кроз два вида описивања догађаја: први вид је директно писмено саопштавање о догађајима и доживљајима непосредног посматрача и учесника, а други је индиректно описивање — коришћења исказа других учесника и очевидаца ратних догађаја и докумената која је аутор имао у својим рукама. У целини, са психолошке тачке гледишта, Дневник 1941. Драгојла Дудића је резултат систематског посматрања и бележења устаничких догађаја у једном делу Србије и представља извор чињеница научне вредности.

Анализу личности Драгојла Дудића на основу његовог Дневника, у циљу израде психолошког профила, вршили смо помоћу анализе садржаја Дневника, анализе рукописа и компарације чињеница и резултата до којих смо дошли. Поједине чињенице које се односе на понашање и доживљавање аутора, сврстане су у шире психолошке категорије, чиме је доказивано постојање ширих скупина психолошких особина. У циљу утврђивања ваљаности добијених података вршена је њихова компарација унутар исте категорије. Утврђивање

степенa присуства појединих својстава није учињено, јер то овај метод не омогућује. Стварну тешкоћу представља и сазнање да се поједини облици понашања и доживљавања могу понекад сврстати у две или чак више психолошких категорија. Из тог, као и других разлога, добијени резултати у примени методе представљају само први нацрт за израду психолошког профила Драгојла Дудића.

### Резултати и дискусија

У току анализе Дневника 1941. нађено је око двадесет скупина битних психичких својстава Драгојла Дудића.

Социјално-хуманистички скуп особина манифестује се кроз изразито интересовање и укључивање у активности које имају за циљ потпомагање развоја других људи и задовољавање њихових најосновнијих животних потреба. Има способности и диспозиције за успостављање добрих односа са другима, за разумевање и осећајно прихватање других, првенствено социјално угњетених и решавање њихових проблема. Он високо вреднује социјалне и етичке циљеве, активности и проблеме и спреман је да дâ за њих све па и свој живот. Испољава аверзију и борбено понашање према онима који чине невоље и зла другим људима.

Код Дудића је карактеристична хумана, васпитна оријентација у раду са људима. Истиче пожељне особине а непожељне настоји да одстрани васпитним путем. „Другови, има међу нама другова са извесном дозом анархизма; али ти другови имају других добрих особина које су нама потребне у овој припремној ситуацији за устанак и за само извођење устанка и ми хоћемо да код тих другова, на васпитан начин, обуздамо оне мане које нису пожељне за нашу заједницу, а у њима пробудимо социјално осећање, и потребне особине за колективан живот, за колективан рад... Поједини другови из руководства имали су погрешно мишљење и хтели би да на један енергичан начин, на начин строгог кажњавања, сүзбију ове појаве анархизма... ја се надам да ћемо успети... да васпитним путем одстранимо оно што није добро,” (с. 27). Он ужива кад људи уче, кад се поправљају на својим грешкама: „Ми из руководства, с дана на дан све боље се сналазимо, а партизани се такође поправљају. Сем тога наша снага по мало расте и јача,” (с. 36).

Брига за сваког друга у свакој прилици свагда је у њему: кад у хладној ноћи пребацује, „причвршћује свој капут око другарице као мајка кад завија своје младунче”; (с. 94); кад за каљавог и скроз мокрог партизана обезбеђује чист и сув веш; (с. 110); кад за групу партизана организује и сам учествује у припреми преноћишта, са бременом сламе пење се уз лествице штале да спреми преноћиште за групу партизана која често последња руча, вечера и иде на спавање; (с. 110); устаје ујутру први и преговара са домаћином и домаћицом о доручку за људе; (с. 111); кад прилази рањеном другу, подвезује му рану и упућује у болницу; (с. 129).

Он са осећа понекад и са непријатељем као са људским бићем. О току сукоба Колубарске чете и Немаца у Љигу, кад се јака детонација партизанских бомби мешала са ужасним крицима људи (Немаца) који су се налазили у кафани, Дудић пише: „Како су се ти људи, који су били унутра и проживљавали ове страховите тренутке, тада осећали, тешко је о томе дати мишљење и тај тренутак не би ни највештији човек од пера могао описати у правој боји,” (с, 148).

Анализа садржаја Дневника доводи нас до открића нових, јасних етичких принципа које је поставио Дудић и придржавао их се, заједно са друговима, у току војних и политичких акција. Идентификовање тих принципа заслужује посебно истраживање. Ми ћемо навести само неке који говоре о моралном лику Драгојла Дудића. Пре свега, то је искључивање терора над невинима, борба за рањенике а осуда недругарских поступака према рањеним друговима, осуда сваке пљачке исправних грађана, високо вредновање учешћа у борби против непријатеља и показивање својим примером. „Ама било ми је некако незгодно да не учествујем у овој великој борби. Просто нисам могао да се уздржим, а да не идем.” Као у песми о боју „косовском: „Ал' свом срцу одољет не може, да не иде на бој на Косово”; осуда издаје, заједничка подела и добра и зла са друговима у борби, а осуда егоизма и посебно руководиоца који се „издваја у погледу хране, стана, дељења дувана и грубог понашања према партизанима;” (с. 154); дозвола верских обреда при сахрани изгинулих партизана; (с. 174); равноправност жена и мушкараца, (с. 243), и неговање братства и јединства. Забележено је, (с. 89), да су партизани помогли сељацима у сређивању летине и да им је Чича „скренуо пажњу на понашање према сељацима и према послу који им буде додељен, да не забораве да морају чувати част, образ, углед својих партизана, своје партије,” (с. 89). Ови морални принципи постали су, поред осталих, основа у свим војним и цивилним акцијама за време рата, а и касније, за време мира и изградње социјализма.

На основу Дневника може се закључити да је Драгојло Дудић показивао у практичним акцијама изразити смисао за политичко-руководне послове. Њега су красиле велике организационе способности, иницијатива, енергичност, борбеност, самосталност, сигурност, одлучност, висока интелигенција, промишљеност и уздржљивост. Чињенице да је заједно са друговима из ваљевског округа створио Колубарску чету, да је био њен први политички комесар, да је касније постао заменик команданта Ваљевског партизанског одреда и друге, потврђују његов смисао за политичко-руководне активности. Он држи народу приступачне и аргументоване говоре о циљевима партизанске борбе, зашто су партизани дошли, зашто врше нападе на општине, разоружавају жандармеријске станице, плене новац у пореским управама; у говорима напада издајнике, кукавице и позива „све оне који желе да помогну народну борбу ослобођења, да ступе у редове бораца”, (с. 35). Често је примао сељаке који су тражили с њим да разговарају, (с. 88), решавао њихове проблеме, осући-

вао оне који су оклевали да ступе у борбу, који су говорили „да није време” док им непријатељ пали куће и пљачка имовину, одлазио у јединице, пратио пропусте и успехе, испитивао кривце и агенте, расправљао о уским политичким схватањима и секташењу, тражио и борио се за јединство акције.

Чича се показује као војни и политички стратег и организатор акција. На једном месту у Дневнику, (с. 126), Дудић пише: „Наилазимо на ... једну групу која са сувише велике даљине дејствује безуспешно. Саветовали смо нареднику да промени положај. Послушао нас је...” На другим местима каже се: „Због разбачаности по положајима политички рад је просто онемогућен”, (с. 152); „Интересујемо се стањем у чети, за хигијену, обућу, одећу и друго. Хигијена није заступљена у довољној мери” (с. 162); „Исхрана у овој чети није најбоље организована, јер се доноси из далека”. Оштро критикује командира и политделегата из 6. чете што се небрижно понашају што им се чета разбежала пред стотином жандарма и Немаца не опаливши ни метка, а они стигли у штаб. Строго их укорио и наредио: „Губите се одмах одавде и како знате пронађите људе; а за ту погрешку судићемо вам,” (с. 155). Панику која је била обузела Мачвански одред, објашњава овако: „Политички рад сигурно је био слаб, иначе се не би могла друкчије разумети оваква расклиматаност у Мачванском одреду,” (с. 199).

Издвајање од осталих бораца није волео, то је стално било видљиво. У почетку Дневника, а и касније, понегде, тешко се могло раздвојити његово мишљење од осталих. Он је био „стопљен” са другима. Када се са друговима у једном заплењеном форду возио према Крупњу на саветовање, он је ту вожњу у Дневнику прокоментарисао: „... Ово је заиста била нека врста луксуза, и ми смо често пута помишљали да ли нас неће овај комодитет превише разнежити. Да ли ова вожња аутомобилом не изазива код наших људи негодовање према руководству? Али догађаји су нас гонили да морамо прибегавати најбржим превозним средствима”, (с. 156).

Основна црта Драгојла Дудића у његовом социо-хуманистичком и политичко-руководном деловању је **комунистичко уверење**, комунистички морал који подразумева непомирљиву и систематску борбу против капиталистичких друштвених односа и успостављања нових хуманијих односа међу људима.

Он је имао смисла, знања, вештине и мудрости за државничко држање и понашање, односно за постављање плана и смерница изградње нових друштвено-економских односа. На једном месту у Дневнику (с. 26) он каже да га радује што другови из чете узимају учешће у дискусији. „Пожељно је”, каже он, „да се тај круг другова за учешће у дискусији још више прошири и да се дискусија не ограничава само на стручне ствари по војним питањима него да она треба да обухвати цео наш живот, нарочито треба да другови реално износе ствари и да објективно подвргавају критици све мане, све недостатке, како код себе самих, тако и код својих другова.”

Са својим друговима Дудић преузима улогу извршног органа власти, издаје налог власницима вршаћих машина да морају оврћи жито и сиромашним сељацима а не да јуре за већим камарама жита ради боље зараде, док жито сиромашним пропада од невремена, доводи их у још већу беду и нагони да и даље купују храну, (с. 32). Почев од расправа и суђења према партизанској правди, која штити незаштићене, преко декрета о укидању старе и постављењу нове народне власти па до заштите шума од немилосрдног уништавања и заштите грађана од разбојника, успостављене су јаке нити нових односа у друштву у чијем заснивању је Драгојло Дудић имао кључну улогу.

На основу Дневника може се закључити да Драгојло Дудић показује изразити смисао за револуционарне и војне активности. Он је, стиче се утисак, главни иницијатор и организатор борбе против спољњег и унутрашњег непријатеља. Он држи говоре, позива људе на борбу, сузбија непријатељске идеје и обавештајне службе. Њега одликује патриотизам, спремност за ризик у тренутку борбе и опасности, храброст, сналажљивост, одлучност и упорност у борби, придржавање реда и дисциплине и способност за руковање наоружањем.

Његов Дневник је ратни дневник у правом смислу. У њему се наглашавају акције, успешне и неуспешне и разлози, циљ, задаци, правац кретања, рокови, нападна тачка, победа итд. Из Дневника се види да је био веома покретљив у току борбе, да се борио помоћу, речи, писма и пушке. Он путује из једног места у друго, организује и држи говоре иако зна да међу присутнима има издајника које отворено напада и позива људе да пођу у борбу. То је пример храбрости. И кад његови позиви имају мало успеха не показује нимало колебљивости. Упркос болести (ишијас), деловању шпијуна, издајника и Немаца он одлучно усмерава акције и ниједног момента не сумња у победу.

Ко год прочита Дневник, осетиће како је његов аутор био сигуран у себе и у коначан исход револуционарне борбе, а та његова сигурност ширила се и на друге. „Чича је осећао болове од ишијаса у левој нози, али он није хтео изостати. Ишао је пазећи на своје место у строју и није изостајао. Савлађивао је болове и терете које је имао на леђима... Чича никад није имао обичај да на маршу спава. Кад год га ухвати сан, он тако, у ходу, лепо одрема...” (с. 53). Устајао је ујутру рано први.” Он из принципа није запиткивао. За њега је довољно то кад му неки друг изда налог; он то прихвати и иде без икаквог објашњења”, (с. 61). Извештај Врховном штабу завршава по поноћи.

Има, поред ових, доста илустративних примера који говоре о необично развијеној вољи, упорности и радној дисциплини Драгојла Дудића. Осећање патриотизма није било јако само у њему. Он је то пренео на своју породицу и све Дудиће. Његов син Миша, вођа једне партизанске јединице, бори се негде у овим крајевима Западне Србије, али он о томе мало пише у Дневнику. Негде у почетку само

једна реченица: „Азбуковчанин ми донео поздрав од сина”, (с. 94). Касније више каже: „Чича се надао да ће на овом скупу видети свог јединца сина, ... Чича је био поносан на свога сина што се, иако активни официр, ставио у службу своме народу”, (с. 123). При крају дирљиво описује један сусрет: „Ено мога Мише”, узвикнуо је Чича радосно и у највећем трку појурио ка њему, (с. 220).

Има ли већег патриотизма од овог кад један вођа излаже себе и целу своју породицу смртној опасности ради одбране домовине и бољег живота свију људи, кад у тој борби даје и сина јединца”.

На основу Дневника може се закључити да је Драгојло Дудић имао широко образовање и високу интелигенцију. Пре свега, био је врло писмен, што показује Дневник писан лепим језиком и граматички исправан. Има доста врло живих описа. Текстови су писани краћим реченицама вероватно зато што се од свакодневних ратних задатака није имало више времена, али је композиција реченица добра. На пример: „Група од 23 човека, која је отишла у току ноћи у Драчић ради задатка, преспела”. У Дневнику наилазимо и на речи: „пројекат”, „верзија”, „Вандеја”, „Алказар”, „анархизам”, „најординарније”, „реквирирати”, „денунцијант”, које показују да је аутор доста читао. На једном месту се сетио да је „пре двадесет и више година знао један страни језик, који је сада изгледао непознат”, (стр. 146).

На основу брзог и правилног схватања и проналажења битног у појединим ратним ситуацијама, давања решења проблема, одређивања правилног правца политичке борбе и честе евалуације акција, може се закључити да је Драгојло Дудић поседовао врло високу интелигенцију. У почетку Дневника самокритички и објективно оцењује тренутну ситуацију: „Јављају се недостаци на свима секторима наше акције. Трудимо се да све то поправимо. Уочавајући погрешке, старамо се да се други пут не понове,” (с. 22).

Драгојло Дудић је имао смисла и за психологију људи, за психолошки приступ појединим питањима. Он понекад употребљава изразе: „садистички тип”, (с. 19), „тип хохштаплера”, (с. 39), и друге чиме показује извесно психолошко знање. Пример описаног понашања: „Сељаци нас пресрећу и радују се, али кад их позовемо да се с нама боре, сваки од њих нађе по који разлог да одбије,” (с. 54), може се подвести под психолошке појмове „реакциона формација” и „рационализација”. У Дневнику је и леп пример „абреакције” или смањења емоционалне напетости младића после ситуације у којој умало нису изгубили главу: „Оба младића била су много говорљива. Можда је то долазило отуда што су преживели један догађај који их је могао стати живота, а обично, после таквих момената, код људи наступи то велико психолошко расположење,” (с. 60). Лепо је описано психолошко време, за разлику од астрономског времена које се мери часовником, у следећој реченици: „За сваког од нас могло би се рећи ако смо у акцијама провели месец дана, живели смо у ствари шест месеци најмање, ако за живот рачунамо будно пропраћено време, јер

ми нисмо имали времена за спавање, а то значи да смо живели више," (с. 61). Позната је психолошка чињеница да једно објективно измерено време, кад је испуњено многим и разноликим догађајима, субјективно се процењује да је дуже него што стварно јесте.

Са психолошког гледишта добри су и следећи описи дати у Дневнику: „... Наши другови, у додиру с њима (четницима), осећали су задах ракије. То су могли лако осетити, пошто ракију нису пили", (с. 71). „У логору се осећала празнина и извесна nelaгодност, јер су нам отишли другови..." (с. 88). „Чича је нарочито погледао у њено лице, да проникне у душу своје мајке, да види како се осећа, јер је знао да она увек кад јој деца и унуци долазе кући, направи тужно, плачно лице, кад одлазе — тако исто", (с. 121). А касније, на другом месту у Дневнику, пише: „Срео је ... мајку на прагу куће. Није, по обичају плакала... У соби је (Чича) мислио да ју је живот огрубио, очеличио и да она данас нема више суза на проливање, она у највећој несрећи не осећа бол", (с. 208). На згаришту сељачких домова дубоко проживљава њихову злу судбину и свој приступ томе: „Тежак је био мој задатак. Доћи пред кућу и распитивати се за ове страховите несреће. Значи забадати поново нож у већ рањено срце. Значи поново изазивање болова и ново проливање суза", (с. 234).

Овај психолошки приступ нарочито је изражен у опису села и људи који живе и раде у селу. Чињенице из Дневника показују да је Драгојло Дудић показивао **изразито интересовање за пољопривреду, за село и сељаке**, са наглашеном нежношћу и осећањем лепоте и дивљења. У Дневнику је записао: „С леве и десне стране друм, уз ову уску клисуру која се провлачи између скиданих брда, јасно се издвајају беле, чисте и лепе куће сељачке са колорисаним станом. Трагови града виде се на кукурузима и баштенским үсевима", (с. 34). „Чича је ипак долазио у своје село здрав и читав, после четири месеца напорне борбе и напорног рада, весео, радостан што види своје село, сељанке и сељаке своје", (с. 208).

Дневник Драгојла Дудића пружа довољно разлога да размотримо и питање у којој мери аутор поседује **смисао за уметност**. Коначну реч о томе треба да дају књижевници и књижевни критичари. Неоспорно је да аутор Дневника испољава уметнички приступ стварности. Он настоји да пише и говори на начин који причињава естетско уживање кад то прилике дозвољавају. У одређеној мери испољава оригиналност, где-где стваралачку машту, независност, радозналост и виђење ствари на нов, необичан начин. Када се анализирају говори Драгојла Дудића записани у Дневнику, може се закључити да аутор поседује **говорнички дар** или говорничку вештину за коју Хегел каже да „стоји ближе слободној уметности", јер је чине логички, етички и естетски део Из Дневника се види да је Чича често говорио на скуповима. Један његово говор, приказан детаљније, по нашем мишљењу, садржи четири важне функције: убеђивања помоћу аргументације, задобијање поверења слушаца, узбуђивања и подстицања на акцију. Ево тог говора: „Зар ни онда није



време кад је непријатељ почео да купи војне обвезнике, стоку, жито и кад вам је дошао пред кућу да вам узима све што је за живот потребно. Наметнуо вам је да морате дати и оне намирнице које ви немате него морате куповати за скупе паре, па носити окупатору... И ви још увек вичете 'Није време'. Непријатељ вам пали куће и пљачка имовину. Ето вам случаја пред вашим прагом, случаја Аце Михајловића, да не помињем друге случајеве! А ви још увек говорите: 'Није време'... Ваљда чекате да непријатељ оде сам из наше земље, па да онда, кад ниједног Немца не буде на територији наше домовине, пограбите оружје и побеге у бој... Зар ви не знате историју свога народа? Да су Караборбе, Милош и други чекали да Турци изађу сами из Србије, никад то не би дочекали, а ми бисмо још увек били под Турцима. Зато, другови, немојте оклевати, побегите са нама", (с. 99. и 100).

Говорник је пратио и реакције својих слушалаца. „Чича је говорио убедљиво, борбено и још у почетку говора привукао пажњу присутних тако да су се у једном тренутку упрле очи од неколико стотина слушалаца. Падали су узвици одобравања", (с. 41). „Чича је наступио са својим говором. Пажљиво су га слушали. Људима и женама су навирале сузе, а поједини су и гласно јецали", (с. 52)).

Већ смо поменули да аутор Дневника настоји да ратне догађаје опише на уметнички начин и да при том испољава приметан смисао. Дневник као књижевно дело делује као целина са доста повезаних детаља. Ликови појединих бораца, сељака, издајника и других уобличени су кроз серију кратких забележака а некад само у једној. Директна и индиректна казивања о догађајима, разноврсност ситуација и њихова динамика чини се као да су приказани према некој драмској концепцији. На основу материјала из Дневника могао би се сачинити ваљан сценарио и филм о овим догађајима. Остварење ове идеје олакшава и чињеница што је аутор дао карактер не само појединих ликова него и карактер појединих јединица које су учествовале у ратним сукобима 1941. године, карактер друштвено-политичког система који нестаје и новог који се рађа. Простор и услови одвијања догађаја су врло јасно одсликани. Поједини описи природних појава су изванредни. Понекад цео запис подсећа на песму о киши, јер је она, према казивању у Дневнику, била чести пратилац наших партизана у то време, на овом простору. Естетски доживљај Дневника и сазнање о уметничким способностима аутора може се имати тек кад се текст прочита у целини. Но, поред тога, неки фрагменти могу послужити као сугестија за трагање за уметничким склоностима Драгојла Дудића. Илустрације се односе на описе природе, људи и догађаја, без коментара.

„Киша од куршума ћапкала је по реци, као кад гладне рибе пред кишу искачу из воде ради хватања инсеката...” (с. 132). „Киша је горопадно падала...” (с. 78). „Чета се расула у стрелце...” (с. 14). „Кренули смо одмах даље. На путу мали трзај назад”, (с. 15). „Идемо по други пут истим трагом. Наше ноге поново преврћу исто камење”,

(с. 91). „Скупљачи дрва опет пронашли нове гранате и доносећи их у логор, мазно погладе сваку руком”, (с. 112). „Сельаци долазе у логор знојави, задихани и унезверени, са испрекиданим реченицама саопштавају да су Немци посели гвоздени мост на путу Мионица — Дивци,” (. 115). „Иза брдâ су се појавила два лака авиона. Распрштали смо се по шуми и испод дрвећа као јаребице,” (с. 126). „Падали су коментари о дејству митраљеза, о хиљадама хитаца које је избљубао тај фашистички гад, а да није успео да уједе ни једног борца за слободу,” (с. 126). „Киша је ромињала, тиха, ситна и топла киша... Јездила је наша ‚екипа‘ преко Рађевских брда и долина. Црни је са његовим зеленком био вођа,” (с. 141). „Артиљерија грми; митраљези штекћу као зле кује, пушке без престанка грокћу,” (с. 155). „Јавио се за реч сам командир. Висок, стасит као бор поносан и прав...” (с. 165). „Из свега овога треба извести један закључак: „Да су редови четника проткани са доста петоколонашких жица,” (с. 223). „Човек код кога је све у хармонији, и узраст, и пуноћа, и глас, и борбеност, и одлучност, и вера у успех,” (с. 192).

На основу анализе факсимила рукописа из Дневника може се закључити да је Драгојло Дудич био човек снажног интелекта и карактера, да је био самодисциплинован, одлучан, доследан, истрајан, предузимљив, уредан и тачан, да је испољавао емоционалну равнотежу у свим приликама и да је имао изражену општу активност и жељу за стварањем.

### Резюме

#### ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ ПРОФИЛЬ ДРАГОЙЛА ДУДИЧА НА ОСНОВАНИИ ЕГО „ДНЕВНИКА 1941.”

В этой работе анализированна личность народного героя Драгойла Дудича на основе содержания его Дневника, который вёл во второй половине повстанческого 1941. года, и факсимиля рукописи Дневника. Анализ указал на очень богатую душевную жизнь Драгойла Дудича, так как выявил около двадцати групп существенных психических свойств. В социально-гуманистической группе свойств выделяются тяготения на помощь развития других людей, за чувствительность приёма других людей, забота о каждом во всякой ситуации и воспитательное направление в работе с людьми, Этические свойства — это защита невинных, осуждение грабежа честных граждан, осуждение измены и эгоизма, забота за равноправие и братство и единство.

Смысл к политическо-руководственным делам у Дудича составляли особые организационные способности, инициатива, энергичность, боеспособность, самостоятельность, уверенность, решительность, высокоумственность, продуманность и сдержанность. „Соединён” с товарищами в борьбе оказался хорошим военным и политическим стратегом и организатором действий, с коммунистической уверенностью и государственной мудростью и поведением. Смысл к революционным и военным действиям проявлялся, кроме прочего, как патриотизм, мужество, уверенность и исход революционной борьбы. Из Дневника видно что Дудич был очень подвижной во время борьбы, что ражался словами, письмом и ружьём. Примеры говорят о необычайно развитой воле, настойчивости и рабочей дис-

циплине Драгойла Дудича, свойства которые он переносил на других. Был он широкообразованным и высокоинтеллигентным, что проявлялось выразительной способностью понимания положения, нахождения адекватного решения и направления действия, а особенно как объективная самокритика.

Дневник показывает, что у Дудича был особый смысл за психологический подход к людям, за понимание их душевных состояний, намерений и поведений и за психологические вопросы вообще. Данные из Дневника показывают, что Дудич уделял особое внимание земледелию, деревне и крестьянам с особой нежностью и чувством красоты. Анализом Дневника показано что у автора и смысл к искусству, к художественному подходу действительности, так как он старался писать и говорить на собраниях способом который доставляет эстетическое наслаждение. Ораторское дарование, кроме прочего, даёт ему возможность мобилизовать людей и включить их в борьбу против оккупантов и изменников и вести их, утверждая планы и направления новой общественно-экономической системы, рождавшейся в этой борьбе. Кроме сказанного показанное эмоциональное равновесие во всех ситуациях и выраженная общая деятельность и желание и желание создавать показывают насколько была комплексной личность Драгойла Дудича. Смотря на то в будущих исследованиях нужно использовать больше источников познаний кроме Дневника, чтобы полнее определить психологический профиль этого нашего героя и земледельца — писателя.